
Faltörténet, városkrónika, világtörténelem

„Akié Berlin, azé Európa” – e mondás igazságát a második világháború óta nehéz volna megcáfolni. Berlin nemcsak német, de európai és világváros is, történetében Európa és a világ sorsa tükröződik. Márpedig, írja Roberto Giardina *A Berlino Fal 1961–1989 (Il Muro di Berlino 1961–1989)* című könyvében, valamiképpen „Berlin a Fal városa ma is, amikor az már eltűnt” (303. o.). A történelmi emlékezetben bizonyosan. Gyors felépítése és nem kisebb iramú lerombolása alighanem a legjelentősegteljesebb, legjelképeesebb „építészeti” esemény volt a huszadik század második felében. No, nem művészettörténeti, hanem nagypolitikai értelemben.

Faltörténeti világtörténelem, vagy faltörténet világtörténelmi perspektívában és kontextusban: így határozható meg legpontosabban Giardina munkája. A földkerekség összes fontos eseményét „berlini-faltörténeti” szempontból nézi és a hírhedt „Mauer” életrajzával köti össze; az utóbbi fontosságát jól mutatja, hogy ez az „összekötés” általában korántsem önkényes. Más kérdés, hogy olykor itt is igaznak bizonyul a közmondás: „ki sokat markol, keveset fog”, aki mindent el akar mondani, annak gyakran a lényegre nem marad ideje, helye. Giardinát annyira eltölti a falmotívum-elemzés igyekezete, a Vasfüggöny legfőbb (amúgy betonból emelt) megtestesülése szimbolikus dimenzióinak vizsgálata, hogy furcsa módon, magának a technikai építménynek a metamorfózisaival, kiegészítéseivel, tökéletesítéseivel, felelőseivel, tervezőivel, kiszolgálóival stb. meglepően tömören, időnként feltűnően hiányosan foglalkozik. Ha valaki azokról többet akar megtudni, inkább az angol Frederik Taylor *The Berlin Wall* című 2006-os monográfiáját olvassa el. De példának okáért, az 1989. november 9-i „falomlás” (valójában falnyitás) előzményeit, kiváltó

okát, a pártszóvivő Günter Schabowski történelemformáló bakiját (230–234. o.) Giardina honfitársának és kollégájának, Matteo Tacconinak könyvéből (*C'era una volta il Muro*, 2009) is világosabban megismerhetjük. A „falfenntartó” Stasiról és sötét uráról, Erich Mielkéről pedig Gianluca Falanga tájékoztat alaposabban (*Il ministero della paranoia. Storia della Stasi*, 2012, lásd recenziónkat a Klio 2014/1. számában). A téma szakirodalma olaszul is gazdag, németül szinte áttekinthetetlen.

Olvashatunk két, a „falhistóriát” keretező amerikai-elnöki beszéd-ről: Kennedytől („Én is berlini vagyok!”) Reaganig („Elnök úr, döntse le ezt a falat!”, 88–89., 193. o.). És a Reagan által megszólított és felszólított Gorbacsov próféciájáról Honeckernek („A késlekedőket megbünteti az élet”), amely bevált, szemben az NDK diktátorának jövőndölésével („A Fal még száz évig állni fog”, 224., 207. o.). Továbbá Németország (és Európa) újraegyesítője, Helmut Kohl történelmi érdeméről és az általa felfedezett és felemelt későbbi utódja, Angela Merkel útjáról, arról, miként lett keletnémet fizikusból „Európa úrasszonya” (278., 238. o.).

A nagypolitika, a hatalmasok mellett Giardina nem feledkezik meg azokról sem, akiknek életét megnehezítette, megkeserítette, gyakran tönkretette a várost, utcákat, családokat kettévágó, egy nemzetet, barátokat, szerelmeseket elválasztó Fal: a kisemberekről, akik esetenként halált megvető bátorsággal másztak át földbe vajt alagutakon, repültek léggömbbel keletről nyugatra, a rabságból a szabadságba, a gyermekeiért végül eredményesen harcoló anyáról („die Frau vom Checkpoint Charlie”) és másokról (71–72., 81–85., 176–179., 204–206. o.).

Az olasz szerző többször is ír „olaszok hihetetlen kalandjairól az NDK-ban”: a német barátainak szökni segítő, alagútfúró diákoktól az NDK-s határőrök által tévedésből agyonlőtt OKP-s kamionos elvtársig és a Stasi börtöneibe zárt „határsértő” olaszokig (81–85., 152–159. o.). Utal a „Mauerfall” olaszországi politikai hatására: „Azt mondták, a Fal Berlinben omlott le, de törmelékei Rómaig hullottak” (307. o.). Összehasonlítja Észak- és Dél-Olaszország Risorgimento utáni megosztottságát a német újraegyesítést követő nyugat-keleti

távolsággal, feszültségekkel, s az utóbbi országegyesítést ítéli szerencsésebbnek (278. o.). Könyve végére érve felteszi a kérdést: „Németország lett európai, vagy Európa német?” Válasza: „Az Európai Unió polgárai között a németek a leginkább uniópártiak (*europeisti*)” (284. o.).

A könyv optimista kicsengésű: a zsarnokság és a megosztottság mélységeiből a szabadság és az egyesülés magaslataiba ível. Írója nem titkolja rokonszenvét új hazája, Németország iránt. Kalauzt is írt arról, „hogyan szeressük a németeket” (*Guida per amare i tedeschi*, 1995.). Például így, hogy közelebbről, testközelből megismerjük történelmüket.

Roberto Giardina: *Il Muro di Berlino 1961–1989* (A Berlini Fal 1961–1989), Diarkos, 2019. 329 o.

Madarász Imre